

«Бекітемін»
ҚР ДСМ «ҚДСҮО» ШЖК РМК
Басқарма төрағасы
М.Смағұл
«___» _____ 2023 жылы

**ЖРВИ, тұмау және пневмококк инфекциясының алдын алуға
бағытталған "Алдын алу. Қорғау. Екпе егу" ұлттық бағдарлама
тұжырымдамасы**

Қоғамдық денсаулық сақтау ұлттық орталығының ұйымдастыру-әдістемелік басшылығымен Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2021 жылғы 12 қазандағы № 725 қаулысымен бекітілген "Дені сау ұлт" әрбір азаматы үшін сапалы және қолжетімді денсаулық сақтау" ұлттық жобасын тиімді іске асыру шеңберінде ЖРВИ, тұмау және пневмококк инфекциясының алдын алу мақсатында "Алдын алу. Қорғау. Екпе егу" ұлттық бағдарламасы іске асырылады.

Өзектілігі

Эпидемиологиялық бақылаулар көрсеткендей, дені сау адам да қатты тұмауға шалдығуы мүмкін. Тұмау жұмысшылардың еңбекке қабілеттілігіне әсер етуі мүмкін, бұл тұмаумен ауырған жағдайда орташа есеппен 3-7 күн жұмыс істемей қалады және еңбек өнімділігін. оның ішінде аурып жүргенде жұмысын жалғастыратын немесе толық қалпына келгенге дейін жұмысқа оралатын қызметкерлердің жұмыс өнімділігі төмендетеді. Қызметкердің өзі үшін бұл тікелей (жоғалтқан жұмыс күндері) және жанама (емдеу шығындары) экономикалық залал. Тұмаудың өршуі ел экономикасына тікелей әсер етеді.

Қазақстан Республикасында тұмау және жіті респираторлық ауруларды (ЖРВИ) эпидемиологиялық қадағалаудың тұмау вирусының, басқа да тұмауға жатпайтын вирустардың айналымына мониторинг жүргізу және вирустың жаңа штамдарын анықтау түріндегі жеткілікті тиімді жүйесі қамтамасыз етілген.

Медициналық ұйымдар эпидемиологиялық маусымда ЖРВИ және тұмаумен ауыратын науқастарды қабылдауға дайындалған, төсек қорының көлеміне, тұмауға қарсы негізгі препараттар мен құралдардың, қарқынды терапия көрсетуге арналған жабдықтар мен құралдардың, дезинфекциялық препараттар мен жеке қорғаныс құралдарының қорына қажетті жағдайлар жасау (әлеуметтік қашықтықты сақтау, маскаларды пайдалану, антисептиктердің болуы) көзделген.

Білім беру және тәрбиелеу ұйымдарында балалардың, жасөспірімдер мен қызметкерлердің келуіне мониторинг жүргізіледі, олардың болмау себептерін анықтау және медициналық ұйымдар мен аумақтық бөлімшелерді ауру жағдайлары туралы хабардар ету, сондай-ақ жіті респираторлық ауру белгілері

Асқаров А

Текетаев К

бар оқушылар мен қызметкерлерді сабаққа жібермеу үшін әр ауысым алдында таңертеңгі тексеруді өткізу ұйымдастырылады.

Қазақстанда жыл сайын ЖРВИ-дың 4 млн-ға жуық жағдайы және тұмаудың зертханалық расталған 3 мыңнан астам жағдайы тіркеледі.

Зертханалық диагностиканың нәтижелері анықталған тұмауға жатпайтын вирустар арасында риновирустық және респираторлық-сентицентті вирустар, аденовирустар басым, парагрипп вирустары арасында 1 типті вирустар басым екенін көрсетеді. Метапневмовирустар, бокавирустар және коронавирустар аз мөлшерде кездеседі. Тұмау вирусының айналымын бақылау басым тұмау вирусының жыл сайынғы өзгеруін көрсетеді.

Тұмау мен ЖРВИ зертханалық қадағалау кезінде ұлттық сараптама орталығының филиалдарында полимеразды тізбекті реакция (ПТР) әдісі қолданылады. Тұмау вирусының геномын секвенирлеу Алматы қаласындағы Санитариялық-эпидемиологиялық сараптама және мониторинг ғылыми-практикалық орталығының (СЭСЖМҒПО) және Астана қаласындағы Ұлттық сараптама орталығының (ҰСО) филиалының базасында жүргізіледі.

Тұмау – бұл ең алдымен жоғарғы тыныс жолдарына, соның ішінде мұрын мен жұтқыншаққа, сондай-ақ бронхқа, сирек өкпеге әсер ететін жедел вирустық инфекция. Ауру бүкіл әлемде кездеседі және халық арасында, әсіресе адамдар көп жиналатын жерлерде өте тез таралады. Солтүстік жарты шарда жыл сайын күзде және қыста тұмау эпидемиясы пайда болады, оның барысында инфекция халықтың шамамен 5-15%-ына әсер етеді. Жаһандық деңгейде маусымдық тұмауға байланысты респираторлық аурулардан болатын өлім-жітімнің жылдық саны 650 000-ға дейін жетуі мүмкін, оның ішінде ДДҰ-ның Еуропалық аймағында 72 000-ға дейін жетеді.

Тұмау дене қызуының күрт көтерілуі, жөтел, бас ауруы, бұлшықет және буын аурулары, әлсіздік, мұрыннан су ағу сияқты белгілердің жедел дамуымен сипатталады және 2-ден 7 күнге дейін созылады. Тұмау әдетте жеңіл, асқынусыз өтеді және адамдардың көпшілігі емдік араласусыз қалпына келеді. Дегенмен, тұмау созылмалы аурулардың қауіпті асқынуын тудырады, олармен күресу тұмаудың өзіне қарағанда әлдеқайда қиын. Тұмаумен ауыратындар пневмониямен, менингитпен ауыруы мүмкін, олардың жүрегінде, буындарында және басқа ағзаларында патологиялық процестер дамуы мүмкін және ауыр жағдайларда, әсіресе егде жастағы адамдарда, жүкті әйелдерде, жас балаларда және денсаулығы белгілі бір бұзылған (соның ішінде жүректің, өкпенің, бүйректің созылмалы аурулары бар, бауыр, қан, метаболикалық бұзылған, иммундық жүйесі әлсіреген) адамдарда өлімге әкелуі мүмкін.

Қазіргі кезеңде тұмаудың алдын алудың ең тиімді құралы иммундау болып табылады. Тұмауға қарсы профилактикалық екпелер ДДҰ-ның ұсыныстарына сәйкес жүргізіледі, оған сәйкес бірінші кезекте тұмауға қарсы иммундауды, ең алдымен жұқтыру қаупі жоғары және тұмау инфекциясының салдары ауыр болуы мүмкін адамдар (медицина қызметкерлері, егде жастағы адамдар, 2-3 триместрдегі жүкті әйелдер, созылмалы аурулары бар адамдар, 6-9 айлық балалар, диспансерлік есепте тұрған жиі ауыратын науқастар, балалар үйлерінің балалары, қарттарға немесе мүгедектерге күтім жасау және

балалар, диспансерлік есепте тұрған жиі ауыратын науқастар, балалар үйлерінің балалары, қарттарға немесе мүгедектерге күтім жасау және эпидемиологиялық көрсеткіштер бойынша мекемелерде тұратын адамдар) арасында жүргізу қажет. Тұмау маусымы басталғанға дейін вакцина алған дұрыс. Тұмауға қарсы вакциналау науқандары әдетте қазан айында, вакцина қол жетімді болғаннан кейін көп ұзамай жүзеге асырылады. Тұмауға қарсы қорғаушы антиденелер вакциналаудан кейін 2 аптадан кейін пайда болады.

Алайда, егер тұмау халық арасында тарала берсе, вакцина алу ешқашан кеш емес. Вакциналау инфекциядан тиімді қорғаныс мүмкіндігін арттырады және тұмау ауруының ауыр зардаптарын азайтуы мүмкін.

Тұмау эпидемиясы кезінде пневмококкқа қарсы вакциналау пневмококкты инфекциялардың тиімді алдын-алу, сондай-ақ ауру мен өлім-жітім санын азайту әдісі болып саналады. Ересектерге арналған пневмококкты полисахаридті вакцина жыл бойы және тұмауға қарсы вакцинамен бірге талап етілуі мүмкін. Клиникалық зерттеулердің нәтижелері бір мезгілде тұмауға және пневмококкқа қарсы вакцинацияның қосымша артықшылық беретінін көрсетеді. Олардың ішіндегі ең маңыздысы – пневмонияға байланысты ауруханаға жатқызу қаупін азайтуда иммундау тиімділігінің айтарлықтай өсуі. Сондай ақ өкпенің созылмалы ауруына шалдыққан егде жастағы адамдар арасында өлім қаупінің төмендеуі.

Бағдарлама мақсаты: алдын алудың ең тиімді әдісі ретінде тұмауға қарсы вакциналауға дұрыс көзқарасты қалыптастыру арқылы халықтың денсаулығын нығайту және сақтау, адамдарға өздеріне және өз отбасыларына денсаулық сақтау үшін таңдау жасауға және шешім қабылдауға көмектесу, тұмауға қарсы вакциналаудан бас тартуға байланысты қауіптер мен аурудың салдарына жұртшылықтың назарын аудару, ЖРВИ, тұмау және пневмококк инфекциясының алдын алу шаралары туралы халықтың хабардарлығын арттыру.

Бағдарлама міндеттері: иммунопрофилактика пайдасына, жеке және қоғамдық гигиена шараларына, ЖРВИ, тұмаудың қауіптілігі, ауыр зардаптары туралы, сондай-ақ салауатты өмір салтын қалыптастыру, денсаулықты сақтау және нығайту, мінез-құлық қауіп факторларының алдын алуға (алкогольді шамадан тыс пайдаланудың, темекі шегудің алдын алу, ФБ-ны арттыру, дұрыс тамақтануды сақтау) қатысты халықтың хабардарлығын арттыру.

Іске асыру тетігі. Іске асыру тетігінің негізгі элементі өңірлік деңгейде осы іс-шараларды іс жүзінде іске асыра отырып, бірыңғай әдістемелік негізде медициналық— санитариялық алғашқы көмек көрсететін ұйымдардың (бұдан әрі – МСАК) бірлескен қызметі болып табылады.

Мақсатты топ – ҚР халқы, оның ішінде:

- 3 жастан 6 жасқа дейінгі балалар;
- 7 жастан 10 жасқа дейінгі балалар;
- 11 жастан 14 жасқа дейінгі балалар мен жасөспірімдер;
- 15 жастан 17 жасқа дейінгі жасөспірімдер;

- 18 жастан 29 жасқа дейінгі жастар;
- 30 жастан 64 жасқа дейінгі ересек тұрғындар;
- 64 жастан асқан ересек тұрғындар.

Ұйымдастырушылар:

- Облыстық және Астана, Алматы, Шымкент қалаларының Денсаулық сақтау басқармалары.
- Медициналық-санитарлық алғашқы көмек ұйымдары (МСАК).

Серіктестер:

- Облыстық және Астана, Алматы, Шымкент қалаларының Білім басқармалары.
- Білім беру мекемелері (жоғары оқу орындары, арнаулы орта оқу орындары, жалпы білім беретін мектептер, мектепке дейінгі балалар ұйымдары).
- Облыстық және Астана, Алматы қалаларының кәсіпорындары мен ұйымдары
 - Үкіметтік емес ұйымдар (ҮЕҰ)
 - БАҚ
 - Халықаралық ұйымдар.

Халықтың мақсатты топтары үшін ұсынылатын профилактикалық іс-шаралар

а) Мектепке дейінгі балалар мекемелерінде гигиеналық дағдыларды қалыптастыруға бағытталған интерактивті ойындар өткізу.

б) Балалардың тұмау мен ЖРВИ-мен ауруының алдын алу мәселелері бойынша ата-аналарға арналған онлайн ақпараттық сессияларды, шағын дәрістерді, жеке консультацияларды ұйымдастыру.

в) Жалпы білім беретін мектептердің бастауыш сынып оқушыларына тұмау мен ЖРВИ инфекциясының және таралуының алдын алу, ескерту әдістері бойынша сынып сағатын ұйымдастыру.

г) Тұмау және ЖРВИ маусымында баланың ағзасының қорғаныш күштерін нығайту тақырыбында вебинар форматында ата аналар жиналысын өткізу.

д) «Өзіңді тұмаудан қорға» ұранымен әлеуметтік желілерде жұмыстарды орналастыра отырып, суреттер конкурсын, фотоконкурс ұйымдастыру. Іс-шара форматы: онлайн мессенджерлер (WhatsApp, Telegram немесе т. б.) және әлеуметтік желілер (Facebook, Instagram, В Контакте және т. б.) көмегімен онлайн жүргізіледі. Іс-шараның мақсаты: ЖРВИ, тұмау және пневмококк инфекциясының алдын алудың ең тиімді әдісі ретінде вакциналауға дұрыс көзқарасты қалыптастыру. Суреттер мен фотосуреттер онлайн мессенджерлер (Instagram, Whats App, Telegram немесе т. б.) арқылы жіберіледі немесе сайттар мен әлеуметтік желілердің пайдалы парақшаларына (Facebook, Instagram, В Контакте және т. б.) сілтеме ретінде ұсынылуы мүмкін.

е) "Өзіңді тұмаудан қалай қорғауға болады" тақырыбында үздік эссе байқауын ұйымдастыру. Өткізу алгоритмі: конкурсқа қатысу үшін жұмыстар онлайн мессенджерлер (Whats App, Telegram немесе т.б.) немесе сайттар мен әлеуметтік желілер (Facebook, Instagram, В Контакте және т. б.) пайдалы парақшаларына сілтеме ретінде ұсынылуы мүмкін.

ж) Профессор-оқытушылар құрамының қатысуымен ЖОО, ОАОО студенттері арасында ЖРВИ мен тұмаудың алдын алу бойынша онлайн мессенджерлер кеңістігінде (Whats App, Telegram немесе т. б.) ақпараттық блок құру. Ақпараттық блок тақырыптық топтар құру арқылы жүргізіледі, бір немесе бірнеше топтар, факультеттер шеңберінде өткізіледі. Тақырыптық чаттардың әкімшісі ЖРВИ және тұмаудың алдын алу мәселелері бойынша ақпараттық-білім беру материалдарын жібереді.

Ақпараттық-білім беру материалдары Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымының, ҚР Денсаулық сақтау министрлігі мен басқармаларының, денсаулық сақтау ұйымдарының сайттары мен әлеуметтік желілерінің (Facebook, Instagram және т. б.) пайдалы парақшаларына сілтемелер түрінде, сондай-ақ инфографика, парақшалар, брошюралар, бейнероликтер түрінде әртүрлі форматта ұсынылуы мүмкін.

з) Тұмаудың алдын алудың тиімді әдістері мәселелері бойынша ЖОО-лардың, ОАОО-лардың профессорлық-оқытушылық құрамы үшін онлайн режимде вебинарлар өткізу.

Іс-шара форматы: онлайн, бейнеконференцияға қатысушылардың тегін көрсете отырып, Zoom, Cisco Webex Meetings, Skype және т. б. сияқты арнайы бейнеконференция алаңдарын пайдалана отырып өткізіледі.

Мақсатты аудитория: орта арнаулы және жоғары оқу орындарының профессорлық-оқытушылық құрамы.

З) Медицина қауымының өкілдерін, саяси және қоғам қайраткерлерін, белсенділерді, діни көшбасшыларды, ҰЕҰ мен БАҚ-ты тарта отырып, денсаулықты сақтау және нығайту мәселелерінде нысаналы топтың хабардар болу деңгейін арттыру үшін конференциялар өткізу.

и) Салауатты өмір салтын қалыптастыру, тұмаудың алдын алу, ЖРВИ мәселелері бойынша аудандар мен облыстардың саяси және қоғам қайраткерлерінің, белсенділерінің, діни көшбасшыларының және ҰЕҰ-ның қатысуымен онлайн вебинарлар өткізу.

к) Мақсатты топ үшін онлайн дөңгелек үстел өткізу – дәрігерлер, орта медицина қызметкерлері, МСАК мамандары. және басқа да мүдделі тұлғалар (ҰЕҰ, БАҚ).

Іс-шара форматы: онлайн, бейнеконференцияға қатысушылардың тегін көрсете отырып, Zoom, Cisco Webex Meetings, Skype және т. б. сияқты арнайы бейнеконференция алаңдарын пайдалана отырып өткізіледі.

л) Егде жастағы адамдар үшін жұқпалы аурулардың алдын алудың маңыздылығы туралы хабардар ету, вакциналауды танымал ету мақсатында мінез-құлық қауіп факторларының алдын алу бойынша денсаулық мектептерінің, қарттар мектебінің қызметін жандандыру.

Медиа-іс-шаралар:

Мақсаты: ЖРВИ, тұмау және пневмококк инфекциясының алдын алу мәселелерінде халықтың хабардарлығын арттыру

Іс-шараларды өткізу нысаны:

- облыстардың, Астана, Алматы, Шымкент қалаларының ДСБ, қалалық, облыстық, республикалық маңызы бар медициналық ұйымдардың интернет-ресурстарында ЖРВИ, тұмау және пневмококк инфекциясының алдын алуға бағытталған айлық шеңберінде іс-шаралар өткізу туралы баспасөз хабарламасын орналастыру;
- вакциналаудан бас тартуға байланысты қауіптер мен салдарға жұртшылықтың назарын аудару мақсатында телеарналарда, радиостанцияларда имундаудың артықшылығы мәселелері бойынша мамандардың сұхбат беруін ұйымдастыру;
- облыстардың, Астана, Алматы, Шымкент қалаларының жетекші мамандарының, мүдделі тараптардың қатысуымен вакцинациялаудың артықшылықтарына баса назар аудара отырып, имундау және салауатты өмір салтын насихаттау мәселелері бойынша баспасөз конференциясын өткізу;
- ұйымның веб-сайтында, ақпараттық агенттіктерде жаңалықтар аңдатпасын жариялау;
- МСАК ұйымдарында, білім беру мекемелерінде, медициналық мекемеге бекітілген шағын және орта бизнес кәсіпорындарында ЖРВИ, тұмаудың вакцинопрофилактикасы және алдын алу бойынша аудио-бейнероликтерді ротациялау;
- ЖРВИ, тұмау және пневмококк инфекциясының алдын алу мәселелері бойынша LED-мониторларда, қоғамдық көліктерде, халық көп жиналатын орындарда, әуежайларда, авто/ теміржол вокзалдарында, метрода, кинотеатрларда бейнероликтер трансляциялау;
- сыртқы жарнаманы орналастыру (жарықдиодты дисплей, баннерлер, билбордтар, ақпараттық бағаналар, Roll-up бағаналар және т. б.), өңірлік телеарналарда, қоғамдық көлікте жүгіру жолы, аялдама кешендерінде, ХҚКО-да, ЖРВИ, тұмау және пневмококк инфекциясының алдын алу мәселелері бойынша халықтың жаппай болатын орындарында ақпаратты орналастыру;
- профилактикалық бағыттағы ақпаратты жіберу (профилактикалық іс-шараларға шақыру): ұялы байланыс, әлеуметтік желілер арқылы SMS-хабарламалар, коммуналдық қызметтерге ақы төлеу бойынша төлем түбіртектері, тұрғын үйлердің кіреберістерінде ақпаратты орналастыру.

ҚР ДСМ "ҚДСҰО" ШЖҚ РМК-ға ақпарат беру мерзімі 2023 жылғы 6 қарашаға дейін:

- әрбір мақсатты топ шеңберіндегі мақсатты топтарды, іс-шараларды көрсете отырып, мемлекеттік және орыс тілдерінде Word форматындағы талдамалық ақпарат (іс-шараны ұйымдастырушылар, өткізілетін орны, іс-шаралар тақырыбы, іс-шаралар барысы, қатысушылар саны);
- 1-қосымшаға сәйкес Excell форматындағы кестелер;

- бірінші басшының қолы қойылған ілеспе хат жіберу.

Әзірлеген

Сулейманова Н.А.
Слажнева Т.И.

Келісілді

Назарова С.А.
Смағұлова М.К.